

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ
МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ**

УДК 378.016:78.087.68 (043)

Т. В. Шелупахіна

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО
НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО
ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ЕСТЕТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ УЧНІВ**

Одним із стратегічних завдань реформи освіти в Україні є підготовка нової генерації педагогічних кадрів [1]. Вирішення цього завдання багато в чому пов'язано з теоретичним обґрунтуванням і реалізацією принципів особистісно орієнтованого навчання в структурі і змісті підготовки майбутнього вчителя. Однак, як стверджують фахівці, цьому процесові поки що бракує цілеспрямованості та науково-методичного забезпечення [2, с. 27]. Між тим, саме в сучасній ситуації, у зв'язку з реформою вищої освіти та розробкою нових освітніх стандартів виникає нагальна потреба створення методологічного і методичного інструментарію для більш ефективної підготовки майбутнього вчителя. Розробка і впровадження принципів особистісно орієнтованого навчання в структуру і зміст підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва має сприяти цілеспрямованому розвитку професійно-творчої особистості, формуванню готовності майбутнього фахівця до здійснення самостійної продуктивної роботи в області музичної освіти і виховання учнівської молоді.

Теоретико-методологічне обґрунтування, аналіз та узагальнення проблем підготовки майбутнього фахівця у вищих навчальних закладах міститься в наукових розробках О. Абдуліної, А. Алексюка, А. Бойко, Р. Ващенко, С. Витвицької, Б. Галузинського, Н. Гузій, М. Євтуха, В. Кременя, С. Ничкало, С. Пальчевського, В. Подласого, Р. Селевко, О. Сухомлинської, С. Сисоєвої, Т. Туркот, М. Фіцули.

Теоретичні основи гуманістичного підходу до вивчення проблем розвитку особистості розроблені в наукових працях А. Маслоу, Дж. Олпорта, К. Роджерса, Е. Фромма, Е. Еріксона.

Філософсько-естетичні та психолого-педагогічні принципи реалізації особистісного підходу в процесі професійної підготовки вчителя музичного мистецтва представлені в дослідженнях Е. Абдуліна, О. Абдуліної, О. Апраксиної, Л. Арчажникової, Л. Баренбойма,

В. Дряпики, Д. Кабалевського, Л. Масол, О. Михайличенко, Р. Падалки, Л. Печко, О Рудницької, Р. Тельчарової, Л. Школяр, Г. Шевченко.

Актуальність означеної проблематики обумовлена наявністю протиріч як на загальнотеоретичному, так і на практичному рівнях, а саме:

- між вимогами до підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва і недостатньою реалізацією цієї вимоги у навчально-виховному процесі ВНЗ;

- між об'єктивною необхідністю у педагогах з високим рівнем теоретичної і практичної підготовки, зі стійким прагненням до особистісного саморозвитку та творчої самореалізації в учительській професії і недостатнім розвитком зазначених якостей у випускників музично-педагогічних факультетів ВНЗ.

Мета статті полягає в теоретичному і практичному вивченні проблем реалізації принципів особистісно орієнтованого навчання в процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до організації позанавчальної діяльності з естетичного виховання учнів.

Традиційні соціально-педагогічні моделі розвитку особистості створювались за аналогією з розвитком пізнання; особистісні аспекти навчання зводились до формування пізнавальних мотивацій і пізнавальних здібностей, до накопичення досвіду смислових, ціннісних та емоційних оцінок і самооцінок, шляхом інформаційного насичення процесу розвитку особистості [3, с. 189].

У 70-80-ті роки ХХ століття розробка психолого-педагогічних принципів особистісно орієнтованого навчання здійснювалась в контексті розробки теоретичних і практичних основ гуманістичної педагогіки і була представлена в наукових дослідженнях Ш. Амонашвілі, П. Гальперіна, В. Давидова, Р. Костюка, Н. Менчинської, М. Скаткіна, науково-методичних пошуках С. Лисенкової, В. Шаталова, М. Щетиніна та багатьох інших педагогів-новаторів [4, с. 103-105].

Сучасні філософсько-педагогічні дослідження розцінюють процес утвердження особистісно орієнтованої педагогічної системи як стійку орієнтацію і норму освітньої діяльності в контексті глобальних викликів цивілізації ХХІ століття. Зasadничим принципом особистісно орієнтованої педагогічної системи є принцип антропоцентризма, що відображає гуманістичні та демократичні тенденції розвитку сучасного суспільства [5, с. 167].

Одиницею особистісного розвитку суб'єкта є вчинок, мотивований певною морально-духовною цінністю як самоцінною формою активності особистості. Особистісно орієнтована освіта базується на механізмах свідомості та самосвідомості особистості, націлена на особистісний розвиток учня через залучення до вищих духовних цінностей і орієнтацію на них у практичній життєдіяльності [6, с. 32].

Особистісний підхід до навчання в сучасній науковій літературі розглядається як важливий психолого-педагогічний принцип організації навчально-виховного процесу, від якого багато в чому залежить ефективність переорієнтації системи освіти на розвиток особистості учнів. Особистісно орієнтоване навчання реалізується через діяльність, яка не тільки своїми зовнішніми атрибутами, але і внутрішнім змістом передбачає співпрацю, саморозвиток суб'єктів навчально-виховного процесу, виявлення їх особистісних функцій і переваг [2, с. 31-32].

З урахуванням отриманих даних ми можемо сформулювати базові принципи особистісно орієнтованого навчання в структурі і змісті підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до організації позанавчальної діяльності з естетичного виховання учнів:

- пріоритет індивідуальності, особистості майбутнього фахівця, опора на суб'єктивний досвід студентів;
- формування механізмів свідомості і самосвідомості, мислення і рефлексії як компонентів суб'єктивного досвіду студентів, що сприяють особистісному розвитку майбутніх фахівців;
- освоєння студентами теоретичних і практичних питань естетичного виховання учнів на основі раціонального поєднання репродуктивних і творчо продуктивних форм і методів навчання.

Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до організації позанавчальної діяльності з естетичного виховання учнів здійснюється згідно з навчальним планом спеціальності 014 „Середня освіта (музичне мистецтво)”. Особливості підготовки майбутнього фахівця визначають необхідність включення в навчальний план підготовки спецкурсу „Основи естетичного виховання”. Цілі спецкурсу „Основи естетичного виховання” полягають в наступному:

- ознайомлення студентів з цілями, завданнями і змістом естетичного виховання як засобу всебічного розвитку особистості на основі формування емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва і до дійсності, здібностей відчувати, розуміти і створювати прекрасне в мистецтві й в житті;
- закріплення уявлень про сутність естетичного виховання в контексті позанавчальної діяльності як педагогічно організованого процесу, заснованого на суб'єкт – суб'єктній взаємодії його учасників і спрямованого на забезпечення широких можливостей для духовного розвитку особистості учнів на основі прилучення до мистецтва, задоволення потреб у творчому самовираженні в художньої діяльності, формування готовності до використання естетичного досвіду в самостійному житті;
- орієнтація майбутніх вчителів музичного мистецтва на оволодіння інноваційними педагогічними технологіями;
- практичне освоєння технологій створення видовищної художньої

продукції (вокально-естрадний номер, музичний фестиваль, шоу-програма) з використанням виражальних можливостей музичного мистецтва;

- закріплення умінь організації різноманітних форм індивідуального і колективного виховання учнів засобами музичного мистецтва;
- розвиток компонентів професійної готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва за допомогою тренінгу.

Ефективність підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до організації позанавчальної діяльності з естетичного виховання учнів визначається раціональним поєднанням репродуктивних і творчо продуктивних форм і методів навчання. Найбільш ефективними є: визначення умов та перспектив педагогічної діяльності майбутнього фахівця в школі, обґрунтування компонентів готовності до реалізації цілей і завдань естетичного виховання учнів (на рівні мотивацій, компонентів пізнання і творчої діяльності); методика проведення лекційних занять з використанням елементів проблемного навчання; використання діалогових форм навчання, заснованих на діалогічності культури.

Засвоєння інноваційних технологій естетичного виховання учнів забезпечують інтерактивні технології навчання, націлені на організацію групової роботи студентів на семінарських і практичних заняттях. Інтерактивні технології навчання дозволяють сформувавши у студентів навички співпраці, взаємного спілкування, конструктивного вирішення протиріч. За допомогою групових форм роботи вдається відтворити в навчальному процесі фрагменти виробничих ситуацій, акцентувати увагу на моментах прийняття виробничих рішень, характерних для організації процесу естетичного виховання учнів в умовах шкільного життя. Групова робота студентів на семінарських і практичних заняттях сприяє формуванню свідомості, самосвідомості і рефлексії як компонентів особистісного розвитку, позитивно впливає на становлення творчої діяльності компонента готовності майбутнього фахівця.

У підсумку зазначимо таке. У ході нашого дослідження ми здійснили стислий ретроспективний огляд основних етапів становлення принципів особистісно орієнтованого навчання в контексті вітчизняної та зарубіжної психології і педагогіки. Здійснений аналіз дозволив нам: по-перше – сформулювати на теоретичному рівні базові принципи особистісно орієнтованого навчання у структурі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; по-друге – здійснити теоретичну та практичну реалізацію принципів особистісно орієнтованого навчання на прикладі програми спецкурсу „Основи естетичного виховання”; по-третє – запропонувати методи навчання, спрямовані на інтенсифікацію навчальної діяльності студентів, створення професійно-творчого контексту, збагачення суб’єктивного досвіду майбутніх фахівців,

розвиток свідомості, самосвідомості та рефлексії, а тим самим – на професійно-особистісне зростання, на забезпечення можливості самоактуалізації та самоорієнтації особистості фахівця в професійній діяльності.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. - № 29. – 2001. **2. Освітні технології** /А. М. Піхота, А.З.Кіятенко, А. М. Любарська та ін; під ред. А. М. Піхоти. – К : Видавництво. С. К., 2003. – 255 с. **3. Зеєр Е. Ф.** Психологія професійної освіти : Підруч. посібник. – 2-е изд., перераб. // Е. Ф. Зеєр. – М : Видавництво Московського психолого-соціального інституту; Воронеж: Видавництво НВО «МОДЕК», 2003. – 480 с. (Серія «Бібліотека психолога»). **4. Неменський Б. М.** Шляхи олюднення школи // Нове педагогічне мислення / Під ред. А. В. Петровського. – М : Педагогіка, 1989. – С. 103 – 133. **5. Кремень В. Г.** Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Р. Кремень. – К : Грамота, 2005 – 448 с. – Бібліогр. : с. 431. **6. Бех І. Д.** Особистість у просторі духовного розвитку : учеб. посіб. / В. Д. Бех. – К : Академвидав, 2012. – 256 с.

Шелупахіна Т. В. Реалізація принципів особистісно орієнтованого навчання в процесі підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до організації поза навчальної діяльності з естетичного виховання учнів.

Стаття присвячується актуальній проблемі впровадження інноваційних принципів навчання в структуру професійної підготовки учителів музичного мистецтва в педагогічному університеті. Аналізується методологія та методика особистісно орієнтованого навчання, доводиться ефективність технологій даного типу навчання в процесі підготовки майбутнього учителя музичного мистецтва до організації позанавчальної роботи з естетичного виховання учнів. Теоретична та практична реалізація принципів особистісно орієнтованого навчання здійснюється в спецкурсі "Основи естетичного виховання". Пропонуються методи, націлені на активізацію навчальної діяльності студентів, створення професійно-творчого контексту, збагачення суб'єктивного досвіду майбутніх фахівців, розвиток свідомості, самосвідомості та рефлексії, а тим самим – на професійно-особистісне зростання, на забезпечення можливості самоактуалізації та самоорієнтації особистості фахівця в професійній діяльності.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання, учитель музичного мистецтва, естетичне виховання.

Шелупахина Т. В. Реализация принципов личностно ориентированного обучения в процессе подготовки будущего учителя музыкального искусства к организации внеучебной деятельности по эстетическому воспитанию учащихся.

Статья посвящается актуальной проблеме внедрения инновационных принципов обучения в структуру профессиональной подготовки учителей музыкального искусства в педагогическом университете. Анализируется методология и методика личностно ориентированного обучения, обосновывается эффективность технологий данного типа обучения в процессе подготовки будущего учителя музыкального искусства к организации внеучебной работы по эстетическому воспитанию учащихся. Теоретическая и практическая реализация принципов личностно ориентированного обучения показана в спецкурсе «Основы эстетического воспитания». Эффективность освоения студентами материала зависит от рационального использования инновационных методов обучения. Предлагаются методы, направленные на активизацию учебной деятельности студентов, создание профессионально-творческого контекста, обогащение субъективного опыта, развитие сознания, самосознания и рефлексии.

Ключевые слова: личностно ориентированное обучение, учитель музыкального искусства, эстетическое воспитание.

Shelupakhina T. V. The implementation of the principles of student centered learning in the process of preparing future teachers of music art to the organization of extracurricular activities on the aesthetic education of students.

The article is devoted to the topical problem of implementation of innovative learning principles into the structure of teacher training of musical arts at the pedagogical University. The methods and techniques of student centered learning are analyzed. The effectiveness of technologies of this type of preparation the future teacher of music art to organize the extracurricular work on the aesthetic education of students. Developed the basic principles of student centered learning in the process of preparing future teachers of music art at the pedagogical University. Theoretical and practical implementation of the principles of student centered learning is shown in the special course "aesthetic education". Developed course program "Fundamentals of aesthetic education", defines the goals and objectives of student learning: familiarity with the essence of the process of aesthetic education; the development of innovative pedagogical technologies; practical methods of creating art products using art media music art; organization of various forms of aesthetic education using the means of music art. Methods group and individual work during lectures and practical sessions aimed at enhancing the learning activities of students. Through group forms of work manages to recreate in the

learning process fragments production, to focus on processes of decision-making. Group work of students, creation of professional and creative context, the enrichment of subjective experience, the development of consciousness and self-awareness contribute to personal and professional growth, provide self-actualization of personality of a specialist in the professional activity.

Key words: personality oriented education, teacher of music art, aesthetic education.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2017 р.

Прийнято до друку 30.02.2017 р.

Рецензент – д. пед. наук, проф. Сташевська І. О.

УДК 376.36:78

Maria Strenacikova

MUSIC EDUCATION OF CHILDREN WITH DYSLEXIA

In the current education praxis, the number of children with diagnosed learning disorders increases, being dyslexia the most frequent learning disorder. The research on learning disorders has produced several publications of scientific materials. However, only few of them focus on the education of dyslexic children in the field of music.

The research in Slovakia has no thorough studies about musical education of children with learning disabilities (including dyslexia). In the world context, only few scientists publish materials on this topic (mostly in England, Canada and the United States). The majority of these materials are articles, case studies or papers in various scientific journals or collections of papers, and only few complete publications are available. Among them we have to mention *Music & Dyslexia, Opening New Doors* edited by T. R. Miles and John Westcombe (2001), *Instrumental music for dyslexics, a teaching handbook* by Sheila Ogelthorpe (2002), and *Music & Dyslexia, a positive approach* edited by T. R. Miles, John Westcombe and Diana Ditchfield (2008), or *Music, other Performing Arts and Dyslexia* edited by Sally Daunt (2012).

Since dyslexia affects mostly the child's ability to read, it has (in some cases) also negative effects in sight-reading and orientation in music texts. Considering that dyslexia might also have a negative impact on other visual or auditory functions, motor skills, laterality etc., it is necessary to take this into account when teaching music. The aim of the article is to provide some findings about music and dyslexia and on teaching music to dyslexic children.

In the category of learning disorders, dyslexia (labeled as F 81.0 in ICD-10-CM) is classified as *"a disorder characterized by an inability to learn*